

C. U.
SANSKRIT HONOURS QUESTION PAPERS (Part I, II & III)-2017

Part - I

FIRST PAPER - 2017

Course - I

Full Marks : 50

Unit - I

(Marks - 30)

1. (a) Explain and illustrate :

धातोरर्थान्तरे वृत्तेर्धात्वर्थेषसंग्रहात् ।

प्रसिद्धेरविवक्षातः कर्मणोऽकर्मिका क्रिया ॥

Or, उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी ।

(b) Join in the *Samdhi* in any two of the following :

पुनः + रमते,

मुने + आगच्छ,

त्वयि + एव,

अमी + अश्वाः ।

(c) Disjoin the *Samdhi* in any two of the following :

नीतिरेषा, साधूक्तम्, प्रार्णम्, उपर्युपरि ।

2. Account for the case-endings in any four of the underlined words of the following sentences :

(a) प्रभुर्भृत्येन कार्यं कारयति ।

(b) चौरै गते कः पन्थाः ?

(c) वपुषा षडाननः कार्तिकेयः ।

(d) पुण्येन ब्रह्मतेजो महर्षीणाम् ।

(e) कामात् क्रोधोऽभि जायते ।

(f) वस्त्रेभ्य आपणं गच्छति वणिक् ।

1×4=4

3. Substitute single words for any five of the following (Write only in *Devanāgarī* script) :

(a) हिरण्यस्य विकारः ।

1×5=5

(b) पिता इवाचरति ।

- (c) पुनः पुनः हन्ति ।
 (d) ज्ञातुमिच्छन्ति ।
 (e) महत् हिमम् ।
 (f) सभायां साधुः ।
 (g) अन्यस्मिन् अहनि ।

4. Give the resulting forms (any four) : 1×4=4

- (a) वृत् + शानच् ।
 (b) अधि-कृ + ल्यप् ।
 (c) गङ्गा + ढक् ।
 (d) शास् + क्यप् ।
 (e) स्था + लोट् in 1st person, singular
 (f) श्रु + सन् + लट् in 2nd person singular
 (g) विद्वस् in locative singular
 (h) बहु + ईयसुन्

5. Distinguish between any two of the following : 2×2=4

- (a) सूर्या and सूरी ।
 (b) उदकीयति and उदन्यति ।
 (c) मासं पठितम् मेघदत्तम् and मासेन पठितम् मेघदूतम् ।
 (d) विवादेन अलम् and विवादाय अलम् ।

6. Correct and rewrite any four of the following sentences in

Devanāgarī script only :

1×4=4

- (a) धनस्य लिप्सुः वणिक् वाणिज्याय देशान्तरं प्रतस्थौ ।
 (b) दिवायां कथं सुप्तोऽसि भवान् ? जागरो भव ।
 (c) अस्माकं प्रतापवान् राजा धर्मेन प्रजान् शासति ।
 (d) न हि साधवः मरणं बिभ्यन्ति ।
 (e) सुखं लभित्वा दुःखम् अन्यानां न विस्मरेहि ।
 (f) यथाशक्तिं कर्म कुरु ।

Unit-II
 (Marks : 20)

7. Who was Śūdraka? Describe, after Bāṇa, the royal grandeur of the king Śūdraka. 1+7=8

Or, Who was Śukaṇṇasa? Who was Candrāpīḍa? State the nature of the selfish friends around a king as depicted in your text *Śukanā sopadeśa*. 1+1+6=8

8. Translate any one of the following passages into English or Bengali : 5

(a) यस्य परलोकाद् भयम्, अन्तःपुरिकालकेषु भङ्गः नूपुरेषु मुखरता, विवाहेषु करपीडनम्, अनवरतमखाग्निधूमेनाश्रुपातः, तुरगेषु कशाघातः, मकरध्यजे चापध्वनिरभूत् ।

(b) अनर्थकायासान्तरितविषयोपभोगसुखमित्युपहसन्ति विद्वज्जनम्, जस्रवैकल्यप्रलपितमिति पश्यन्ति वृद्धजनोपदेशम्, आत्मप्रज्ञारिभव इत्यसूयन्ति सचिवोपदेशाय कुप्यन्ति हितवादिने ।

9. Explain any one of the following extracts in Sanskrit with reference to the context : 7

(a) एकविक्रमाक्रान्त-सकलभुवनतलो विक्रमत्तया-यासितभूवनत्रयं जहासेव वासुदेवम् ।

(b) यश्च... सर्वदेवमयस्य प्रकटितविश्वरूपाकृतेरनु करोति भगवतो नारायणस्य ।

FIRST PAPER-2017

Course – II

Full Marks : 50

Unit-I

(Marks : 20)

1. Estimate the place of Daṇḍin as a poet of prose *Kāvya*. 10

Or, 'स्मर तस्या हंसगामिनि हंसकथायाः'—Who said this and to whom? In what context was it spoken? Narrate the incident referred to here by 'हंसकथा' । 2+2+6=10

2. Translate into Bengali or English any one of the following : 4

(a) पश्यतु पतिमद्यैव शूलावतंसितमियमनार्यशीला कुलपांसनी इति

निर्भर्त्सयन् भीषणभ्रूकुटिदूषितललाटः काल इव काललोहदण्डकर्कशेन
बाहुदण्डेनावलम्ब्य हस्ताम्बुजे रेखाम्बुजरथाङ्गलाच्छने राजपुत्रं
सरभसमा चकर्ष ।

- (b) चम्पेश्वरोऽपि सिंहवर्मा सिंह इवासह्यविक्रमः प्राकारं भेदयित्वा महता
बलसमुदायेन निर्गत्य स्वप्रहितदूतव्राताहूतानां
साहाय्यदानायातिसत्वरमापततां धरापतीनामचिरकालभाविन्यपि
संनिधावदत्तापेक्षः साक्षादिवावलेपो वपुष्मानक्षमापरीतः प्रतिबलं प्रति
जग्राह ।

3. Explain in Sanskrit with reference to the context *any one* of
the following :

- (a) त्वत्प्रसादादद्य मे चरितार्था श्रोत्रवृत्तिः ।
(b) पापे, भजस्व लोहजातिमजातचैतन्या सती ।

Unit-II

(Marks : 15)

4. (a) Translate into Bengali or English the following verse : 6

सरसिजमनुविद्धं शैवलेनापि रम्यं
मलिनमपि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति ।
इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम ॥

Or, (b) Answer the following questions : 2×3=6

- (i) What are the eight perceptible forms of Lord Śiva?
(ii) 'भवितव्यानां द्वाराणि भवन्ति सर्वत्र' ।—Who said this? What
was the context? What is the 'भवितव्य' here?

(iii) What are the merits of hunting found in the drama
Abhijñānaśakuntala and in which act?

5. Explain in Sanskrit with reference to the context *any one* of
the following :

- (a) इदं किलाव्याजमनोहरं वपु-
स्तपःक्षमं साधयितुं य इच्छति ।
ध्रुवं स नीलोत्पलपत्रधारया
शमीलतां छेतुमृषिव्यवस्यति ॥

- (b) कृत्यसोर्भिन्नदेशत्वाद् द्वैधीभवति मे मनः ।

पुरः प्रतिहतं शैले स्रोतः स्रोतोवहो यथा ॥

6. (a) Derive व्यवस्यति in 5(a) and प्रतिहतम् in 5(b). 1+1=2

Or, Name and expound the *Samāsa* in नीलोत्पलपत्रधारया in 5(a). 2
(b) Render into Sanskrit *any two* of the following *Prākṛta*
words in *Devanāgarī* script only : ½+½=1

दाणिं, भमरेहिं, आणवेदि, हृद्धी ।

Unit-III

(Marks : 15)

7. Answer *any one* of the following questions : 10

(a) Explain fully the statement 'रीतिरात्मा काव्यस्य' । How
many types of *Ritis* are admitted by Vāmana? Describe the
best one considered by him. 5+1+4=10

(b) What according to Vāmana are the constituents (anga) of
poetry (Kāvya)? Explain any two of the constituents. 4+6=10

8. Write short note on any one of the following : 5

अरोचकिनः कवयः, प्रसादः as शब्दगुणः ।

Or, Explain *any one* of the following concepts : 5

(a) काव्यं ग्राह्यमलंकारात् ।

(b) संदर्भेषु दशरूपकं श्रेयः ।

SECOND PAPER–2017

Course – I

Full Marks : 50

Unit-I

(Marks : 15)

1. (a) Define वृत्तपद्य and its three varieties according to
Chandomañjarī of Gaṅgādāsa. 3

Or, Quote how Gaṅgādāsa defines गुरुवर्ण । Give examples. 2+1=3

(b) Define and illustrate any two of the following metres : 3×2=6

इन्द्रवज्रा, शालिनी, वसन्ततिलकम्, भुजङ्गप्रयातम् ।

(c) Scan and name the metre of *any two* of the following :

3×2=6

(i) प्रसीद मातर्जगतोऽखिलस्य । (ii) त्वमसि किं पितुरुक्कुलया त्वया ।

(iii) स्मरसि सुतनु तस्मिन्पर्वते लक्ष्मणेन। (iv) यस्यान्तं न विदुः
सुरासुरगणा देवाय तस्मै नमः।

Unit-II

(Marks : 25)

2. Estimate the character of Yaugandharāyana as a politician in the development of the drama Svapnavāsavadatta. 10

Or, Summarise the contents of Act V of the drama Svapnavāsavadatta and bring out the importance of the scene of dream.

6+4=10

3. Translate into Bengali or English *any one* of the following verses : 5

(a) पद्मावती नरपतेर्महिषी भवित्री

दृष्टा विपत्तिरथ यैः प्रथमं प्रदिष्टा।

तत्प्रत्ययात् कृतमिदं न हि सिद्धवाक्या-

न्युत्क्रम्य गच्छति विधिः सुपरीक्षितानि ॥

(b) नैवेदानीं दुःखिताश्चक्रवाकाः

नैवाप्यन्ये स्त्रीविशेषैर्वियुक्ताः।

धन्या सा स्त्री यां तथा वेत्ति भर्ता

भर्तृस्नेहात् सां हि दग्धाप्यदग्धा ॥

4. Explain in simple Sanskrit with reference to the context (*any one*): 7

(a) कः कं शक्तो रक्षितुं मृत्युकाले

रज्जुच्छेदे के घटं धारयन्ति।

(b) कर्तारः सुलभा लोके विज्ञातारस्तु दुर्लभाः।

5. (i) Derive भवित्री in 3(a) Or, उत्क्रम्य in 3(a) 1

(ii) Expound and name the *Samāsa* in भर्तृस्नेहात् in 3(b) or अदग्धा in 3(b). 1

(iii) Disjoin the *Samdhi* in नैवाप्यन्ये in 3(b). 1

Unit-III

(Marks : 10)

6. Translate the following passage into English : 10
लोकेऽस्मिन् निरीक्ष्यते द्विविधा प्रवृत्तिर्मानवानाम् इति।

केचन प्राचीनपद्धतिप्रिया अपरे च नूतनपद्धतिप्रियाः।
समाजो वा, राष्ट्रं वा, काव्यं वा, दर्शनं वा, साहित्यं वा,
कलाकौशलं वा, रीतिर्वा, नीतिर्वा, वेधो वा, भूषा वा,
रुचिर्वा, गतिर्वा सर्वत्रापि वृत्तिवैषम्यं प्रेक्ष्यते, विचारभेदोऽव
लोक्यते, प्रवृत्तिवैविध्यं च निरीक्ष्यते।

Or, Translate the following passage into Sanskrit : 10

The dawn of Indian *kāvya* literature is believed to be commenced with a spontaneous utterance of an astounding verse by Maharṣi Vālmīki. The bud was a single verse. By the magic talent of Maharṣi Vālmīki, it blossomed into one of the greatest treasures of not only India, but of the whole world. *The Rāmāyaṇa* is called the first poetry, the ādikāvya.

SECOND PAPER – 2017

Course – II

Full Marks : 50

Unit-I

(Marks : 25)

1. Answer *any one* of the following questions :

(a) Who was Sānumati? In which act of the drama *Abhijñānaśakuntala* does she appear on stage? How did she make herself invisible? Discuss the importance of this character in the development of the drama. 1+1+1+7=10

(b) In which act of the drama *Abhijñānaśakuntala* we find the fisherman episode? Does any dramatic significance lie behind the said episode? What idea of the society and administration in ancient India is reflected in this episode? 1+4+5=10

2. Translate into Bengali or English *any one* of the following verses : 5

(a) क्षौमं केनचिदिन्दुपाण्डु तरुणा माङ्गल्यमाविष्कृतं

निष्ठयूतश्चरणोपरागसुभगो लाक्षारसः केनचित्।

अन्येभ्यो वनदेवताकरतलैरपर्वभागोत्थितै-

र्दत्तान्याभरणानि नः तत्किंसलयोद्भेदप्रतिद्वन्द्विभिः ॥

- (b) पातुं न प्रथमं व्यवस्यति जलं युष्मास्वपीतेषु या
नादत्ते प्रियमण्डनापि भवतां स्नेहेन या पल्लवम् ।
आद्ये वः कुसुमप्रसूतिसमये यस्या भवत्युत्सवः
सेयं याति शकुन्तला पतिगृहं सर्वैरनु ज्ञायताम् ॥

3. Explain in simple Sanskrit with reference to the context *any one* of the following : 6

- (a) विचिन्तयन्ती यमनन्यमानसा ।
तपोधनं वेत्सि न मामुपस्थितम् ।
स्मरिष्यति त्वां न स बोधितोऽपि सन्
कथां प्रमत्तः प्रथमं कृतामिव ॥

- (b) स्वप्नो नु माया नु मतिभ्रमो नु
क्लिष्टं नु तावत्फलमेव पुण्यम् ।
असंनिवृत्तौ तदतीतमेते
मनोरथानामतटप्रपाताः ॥

4. Render into Sanskrit in Devanāgarī script only (*any two*) : 2×2=4

- (a) णं विस्मुरिदा सि । (b) तुञ्ज ण आणे हिअअं । (c)
अहिनओमहुलोलुओ । (d) कहं उवट्टिदो महुमासो ?

Unit-II

(Marks : 25)

5. 'स सौष्ट्रवौदार्यविशेषशालिनीं विनिश्चितार्थामिति वाचमाददे ।' From
which text this line has been quoted? Who is the speaker here? To
whom is it spoken? Summarise the speech in brief. 1+1+1+7=10
Or, Write a note on the style of Bhāravi with special reference to
the remark- 'नारिकेलफलसंमितं वचो भारवेः' । 10

6. Translate into Bengali or English *any one* of the following
verses : 5

- (a) निशम्य सिद्धिं द्विषतामपाकृतीस्ततस्तस्या विनियन्तुमक्षमा ।
नृपस्य मन्युव्यवसायदीपिनीरुदाजहार द्रुपदात्मजा गिरः ॥

- (b) व्रजन्ति ते मूढधियः पराभवं भवन्ति; मायाविषु ये न मायिनः ।
प्रविश्य हि धन्ति शठास्तथाविधान् असंवृताङ्गान् निशिता इवेषवः ॥
7. Explain in Sanskrit *any one* of the following verses : 6
- (a) स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिपं हितान् यः सं श्रृणुते स
किंप्रभुः ।
सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिं नृपेष्वमात्येषु च सर्वसंपदः ॥
- (b) निसर्गदुर्बोधमबोधविक्लवाः क्व भूपतीनां चरितं क्व जन्तवः ।
तवानुभावोऽयमवेदि यन्मया निगूढतत्त्वं नयवर्त्म विद्विषाम् ॥
8. (a) Name and expound the Samāsa either in असंवृताङ्गान् in
6(b) or किंसखा in 7(a). 2
- (b) Account for the case-ending either in हितात् in 7(a) or
नृपस्य in 6(a). 1
- (c) Derive either in विनियन्तुम् in 6(a) Or, अवेदि in 7(b). 1

Part - II THIRD PAPER-2017

Course - I

Full Marks : 50

Unit-I

(Marks : 20)

1. Define *patākāsthāna* after *Viśvanātha*. How many varieties of
patākāsthāna have been admitted by him? Define and illustrate any
two varieties. 2+2+6=10
Or, What is meant by *arthaprakṛti* in a drama? What are its
types? Explain any two types with suitable examples from a drama
you have read. 2+2+6=10
2. Write short notes on any *two* of the following : 5×2=10
नान्दी, प्रकरणम्, विष्कम्भकः, प्रतिमुखसंधिः ।

Unit-II

(Marks : 30)

3. Define and illustrate any *three* of the following figures of
speech : 5×3=15
(a) अनन्वयः (b) भ्रान्तिमान् (c) दृष्टान्तः (d) तुल्ययोगिता (e) निदर्शना

4. Distinguish between any *two* of the following *alankāras* in pairs with apt illustrations : $7\frac{1}{2} \times 2 = 15$

- (a) विभावना-विशेषोक्तिः
 (b) रूपकम्-समासोक्तिः
 (c) उत्प्रेक्षा-अतिशयोक्तिः
 (d) अपहृतिः-निश्चयः

Or, Analyse and name the figures of speech in any *two* of the following : $7\frac{1}{2} \times 2 = 15$

- (a) पादाहतं यदुत्थाय मूर्धामधि रोहति ।
 स्वस्थादेवापमानेऽपि देहिनस्तद्वरं रजः ॥
 (b) यावदर्थपदां वाचमेवमादाय माधवः ।
 वि रराम महीयांसः प्रकृत्या मितभाषिणः ॥
 (c) स्मितेनोपायनं दूरादागतस्य कृतं मम ।
 स्तनोपपीडमाश्लेषः कृतो द्यूते पणस्तया ॥
 (d) वारिजेनेव सरसी शशिनेव निशीथिनी ।
 यौवनेनेव वनिता नयेन श्रीर्मनोहरा ॥

THIRD PAPER - 2017

Course - II

Full Marks : 50

Unit-I

Marks - 25

1. Write an informative note on the philosophical hymns of the *Rgveda*. 10

Or, What is the other name of the *Atharvaveda*? Why is it so called? Give a brief account of the contents of the *Atharvaveda-samhitā*. $1+2+7=10$

Or, What is meant by *Vedānga*? How many *Vedāngas* are there in the Vedic literature? Name them. Name the limbs of a human body with which the *Vedāngas* are compared. Write a comprehensive note on the importance of *Vedānga* works for studying the *Vedas*.

2. Write short notes on any *two* of the following : $5 \times 2 = 10$
 (a) *Satapathabrāhmaṇa* (b) Women seers of the *Rgveda* (c) *Sāyanācārya* (d) *Sarvānukramanī*.

3. Answer the following questions in complete sentences (*any five*): $1 \times 5 = 5$

- (a) How many *maṇḍalas* are there in the *Rgveda*? (b) What are the two main divisions of the *Yajurveda*? (c) Why the *RgvedaSamhitā* is called *Dāśatayī*? (d) Which *Brāhmaṇa* work contains the *Manumatsyakathā*? (e) Name two 'dialogue hymns' of the *Rgveda*. (f) Which Veda does the *Brhadāranyakopaniṣad* belong to? (g) Who is the author of *Nirukta*?

Unit-II

(Marks : 25)

4. Name the title and author of the oldest work of Indian dramaturgy. Who is the earliest commentator on it? Name the title of the commentary. Summarise the importance of this work in Indian dramaturgy. $\frac{1}{2} + \frac{1}{2} + 1 + 1 + 7 = 10$

Or, Why Pāṇinian grammar is called 'त्रिमुनिव्याकरण'? Write an informative note on the Pāṇinian school of Sanskrit grammar. $2+8=10$

Or, Trace the history and development of the works on alchemy in Sanskrit. 10

5. Write short notes on any *two* of the following : $5 \times 2 = 10$

- (a) *Brahmaguṇa* (b) *Carakasamhitā* (c) *Piṅgalacchandahsūtra* (d) *Samgī taratnākara*

6. Answer the following questions in complete sentences (*any five*): $1 \times 5 = 5$

- (a) Who is the exponent of the rotation theory of the earth? (b) Who is the author of *Brhatsamhitā*? (c) Who is the author of *Chandomañjari*? (d) Who is the author of *Nātakalakṣaṇaratnakosā*? (e) Name the title of the lexical work authored by Amarasimha and the other title of the same work. (f) Name the work authored by *Vāgbhaṭa*. (g) Write down the title of the work on *chandas* by *Kedārabhaṭṭa*. (h) Name the philosophical work on grammar authored by *Bhartrhari*.

FOURTH PAPER – 2017

Course - I

Full Marks -50

Unit-I

(Marks : 20)

1. Write an essay in Sanskrit (minimum 150 words) on any one of the following : 20

- छात्रजीवने समाजसेवाया उपयोगिता ।
- ईश्वरचन्द्रविद्यासागरस्य जीवनचरितम् ।
- वृक्षसंरक्षणम् तदुपयोगश्च ।

Unit – II

(Marks : 30)

2. What is the title of Canto II of *Bhāṭṭikāvya*? What is the other title of this work? How many cantos are there in it? Give a vivid description of the encounter of Rāma with Mārica and other demons as you have read in this text.

1+1+1+7=10

Or, Justify the propriety of the remark in respect of the *Bhāṭṭikāvya*: "व्याख्यागम्यमिदं काव्यम्". Do you know any other similar work in Sanskrit literature?—Name the author and the work. 8+2=10

3. Translate into Bengali or English any two of the following verses : 4×2=8

- बिम्बागतैस्तीरवनैः समृद्धिं
निजां विलोक्यापहृतां पयोभिः ।
कूलानि सामर्षतयेव तेनुः ॥
सरोजलक्ष्मीं स्थलपद्महासैः ॥
- वनानि तोयानि च नेत्रकल्पैः
पुष्पैः सरोजैश्च निलीनभृङ्गैः ।
परस्परां विस्मयवन्ति लक्ष्मी-
मालोकयाञ्चक्रुरिवादरेण ॥
- अदृक्षताम्भांसि नवोत्पलानि
रुतानि चाश्रौषत षट्पदानाम् ।
आघ्रायि वान् गन्धवहः सुगन्ध-
स्तेनारविन्दव्यतिषङ्गवांश्च ॥

4. Explain in Sanskrit with reference to the context any one of the following : 7

- प्रभातवाताहतिकम्पिताकृतिः
कुमुद्वतीरेणुपिशङ्गविग्रहम् ।
निरास भृङ्गं कुपितेव पद्मिनी
न मानिनीशं (सं) सहतेऽन्यसंगमम् ॥
- न तज्जलं यन्न सुचारुपङ्कजं
न पङ्कजं तद् यदलीनषट्पदम् ।
न षट्पदोऽसौ न जुगुञ्ज यः कलं
न गुञ्जितं तन्न जहार यन्मनः ॥

5. (a) Name and expound the Samāsa in any one of the following : 2

सामर्षतया in 3(a);

अलीनषट्पदम् in 4(b).

(b) Write grammatical notes on any one of the following: 2

सुगन्धः in 3(c);

मानिनीशं (सं) सहते in 4(a).

(c) Derive any one of the following : 1

आलोकयाञ्चक्रुः in 3(b);

आघ्रायि in 3(c).

FOURTH PAPER – 2017

Course - II

Full Marks : 50

1. Answer any five of the following : 2×5=10

- (a) What is the other name of the *Nalacampū*? Who composed it? (b) Name the poets of the 'Allahabad *Praśasti*' of Samudragupta and the 'Aihole *Praśasti*' of Pulakeśin II. (c) What are the chapters of the *Rājatarāṅgiṇī* called? How many chapters are there in the said work? (d) In which language is the *Bṛahatkathā* known to have been composed? Name a work in Sanskrit and its author which is based on the *Bṛahatkathā*. (e) Name two *Śataka Kāvya*s in Sanskrit which deal with the theme of love. Name their authors. (f) Name two Sanskrit dramas and their authors which have king Udayana as hero. (g) Mention two other names of the *Vaiyāsika-Mahābhārata*. How many sections are there in it? What are they called? (h) How many

sections are there in the *Hitopadesa*? Who is the author? Who is mentioned as his sponsor in the work? (i) Name *four one-act* plays of Bhasa based on the *Vaiyāsika-Mahābhārata*.

2. Write informative notes on *any three* of the following : 4×3

- (a) *Sūdraka* (b) Mandasore Inscription composed by Vatsabhāṭṭi
(c) *Vāsavadattā*, the prose *kāvya* (d) Māgha (e) *Jānakī haraṇa*
(f) Five *lakṣaṇas* of the *Mahāpurāṇas*—Write down the Sanskrit verse about it.

3. Answer *any two* of the following questions : 2+12

(a) Name the dramas composed by Bhavabhūti. Write informative notes on them.

(b) How many sections are there in Vālmiki's *Rāmāyaṇa*? What is the name of these sections? Write down the names of first four sections in proper order. Mention two other names of this *Rāmāyaṇa*. Discuss the importance of this *Rāmāyaṇa* for Indian society and culture.

1+1+2+1+3+6

(c) Give an account of Aśvaghōṣa and his works. 4+10

(d) Name the dramas composed by Harṣadeva. Indicate their categories and sources. Write critical and elaborate notes on them.

2+3+9

Part—III

FIFTH PAPER – 2017

Full Marks : 50

Course - I

Unit - I

(Marks : 30)

1. Translate into English or Bengali *any two* of the following mantras :

4×2=8

(a) स नः पितेव सूनवेऽग्ने सूपायुनो भव ।

सचस्वा नः स्वस्तये ॥

(b) नीचा वर्तन्त उपरि स्फुरन्त्यहस्तासो हस्तवन्तं सहन्ते ।

दिव्या अङ्गारा इरिणे न्युप्ताः शीताः सन्तो हृदयं निर्देहन्ति ॥

(c) अहं राष्ट्री संगमनी वसूनां चिकितुषी प्रथमा यज्ञियानाम् ।

तां मा देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यविशयन्तीम् ॥

2. (a) How many *mantras* are there in the अग्निसूक्त of your syllabus? Which place does this deity belong to? Mention two epithets (विशेषणम्) of Agni found in that hymn. Narrate, how the glory of God Agni has been depicted in this hymn with ample quotations.

1+1+2+6=10

Or, (b) Which deity in your text is said to have both death and immortality as his shadow? Mention his other two names found in the same hymn. Bring out the philosophical import of this creation-hymn.

1+2+7=10

3. Explain in Sanskrit *any one* of the following mantras : 6

(a) यद्गद्ग दाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि ।

तवेत्तत्सत्यमङ्गिरः ॥

(b) न मा मिमेष न जिहीळ एषा शिवा सखिभ्य उत मह्यमासीत् ।

अक्षस्याहमैकपरस्य हेतोरनुव्रतामपे जायामरोधम् ॥

(c) सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनसि जानताम् ।

देवा भागं यथा पूर्वं सं जानाना उपासते ॥

4. (a) Comment grammatically on *any two* : 3×2=6

श्रुधि, दीदिविम्, अक्षसः, चरताभि ।

Or, (b) Write ritualistic notes on *any two* of the following topics : 3×2=6

पुरोऽनुवाक्या, संयाज्ये, सूक्तविनियोगः, उषस्यक्रतुः ।

Or, (c) Explain *any one* of the following extracts : 6

(i) 'अग्निमीळ' इति सूक्तं प्रातरनुवाक आग्नेये क्रतौ

विनियुक्तम् । (ii) गतो विनियोगः ।

Unit-II

(Marks : 20)

5. Give the *padapāṭha* of either the mantra in Question no. 1(a) or Question No. 3(c)

5

6. (a) Write an illustrative note on *any one* of the following : 10

(i) Use of इति in *padapāṭha*.

(ii) Peculiarities of Vedic declension in comparison to the declension of Classical Sanskrit.

(iii) The Vedic sigmatic Aorist.

- (b) Give the corresponding Classical Sanskrit equivalents of any five of the following Vedic words (Write in Devanāgarī script only). 5

एह वक्षति, पूर्वेभिः, विष्वा, मित्रावरुणा, बृहतीः, मध्वा, हन्तवा, मूर्धन्।

FIFTH PAPER – 2017

Full Marks : 50

Course – II

Unit-I

(Marks : 25)

1. Write a critical note on the power and function of *Danḍa*. Narrate accordingly the qualities that a king should possess for effective implementation of *Danḍa*. What will be the fate of a king devoid of such qualities? 7+2+1=10

Or, Name and describe the various types of forts enumerated in the seventh chapter of the *Manusamhitā*. Which among them is considered the best and why? 8+2=10

2. Translate any one of the following verses into English or Bengali : 5

(a) व्यसनस्य च मृत्योश्च व्यसनं कष्टमुच्यते ।
व्यसन्यधोऽधो व्रजति स्वर्त्यात्यव्यसनी मृतः ॥

(b) अमात्ये दण्ड आयत्तो दण्डे वैनयिकी क्रिया ।
नृपतौ कोषराष्ट्रे च दूते संधिविपर्ययौ ॥

3. Explain in Sanskrit any one of the following verses : 7

(a) अलब्धं चैव लिप्सेत लब्धं रक्षेत् प्रयत्नतः ।
रक्षितं वर्धयेच्चैव वृद्धं पात्रेषु नि क्षिपेत् ॥

(b) तैः सार्धं चिन्तयेन्नित्यं सामान्यं संधिविग्रहम् ।
स्थानं समुदयं गुपितं लब्धप्रशमनानि च ॥

4. Write short notes on any one of the following : 3

आन्वीक्षिकी, जाङ्गलदेशः, शिलोच्छ्रम् ।

Unit-II

(Marks : 25)

5. Write an informative note on the utility of *इन्द्रियजय* as conceived by Kauṭilya. Describe the views of Kauṭilya about the code of conduct of a *राजर्षि*. 12

Or, Narrate briefly the views of the predecessors of Kauṭilya about the appointment of अमात्य-s. How did Kauṭilya establish his own view in this regard? 8+4=12

6. Translate into English or Bengali any one of the following : 7

(a) तुष्टान् भूयः पूजयेत् । अतुष्टान् तुष्टिहेतोस्त्यागेन साम्ना
च प्र सादयेत् । परस्परान्ना भेदयेदेनान् सामन्ताटविक-
ततकुलीनावरुद्धेभ्यश्च । तथाप्यतुष्यतो
दण्डकरसाधनाधिकारेण वा जनपदविद्वेषं ग्राहयेत् ।
विद्विष्टानुपांशुदण्डेन जनपदकोपेन वा साधयेत् ।

(b) धर्माधर्मौ त्रय्याम् । अर्थानर्थौ च वार्तायाम् । नयापनयौ
दण्डनीत्याम् । बलाबले चैतासां हेतुभिरन्वीक्षमाणा
आन्वीक्षिकी लोकस्योपकरोति व्यसनेऽभ्युदये च
बुद्धिमवस्थापयति प्रज्ञावाक्यक्रियावैशारद्यं च करोति ।
प्रदीपः सर्वविद्यानामुपायः सर्वकर्मणाम् ।
आश्रयः सर्वधर्माणां शश्वदान्वीक्षिकी मता ॥

7. Write short notes on any two of the following : 3×2=6
छायानालिका, कापटिकः, वार्ता, निसृष्टार्थः ।

SIXTH PAPER – 2017

Full Marks : 50

Course – I

Unit-I

(Marks : 10)

1. Translate into English or Bengali any two of the following verses : 5+5=10

(a) यस्यां पूर्वं पूर्वजना विचक्रिरे यस्यां देवा असुरान्भ्यवर्तयन् ।
गवामश्वानां वयसश्च विष्टा भगं वर्च्यः पृथिवी नो दधातु ॥

- (b) यार्णवेधि सलिलमग्र आसीत् यां मायाभिरन्वचरन् मनीषिणः ।
यस्या हृदयं परमे व्योमनत्सत्येनावृतमावृतं पृथिव्याः ।
सा नो भूमिस्त्विषि बलं राष्ट्रे दधात्तत्तमे ।।
- (c) यस्यामापः परिचराः समानीरहोरात्रे अप्रमादं क्षरन्ति ।
सा नो भूमिभूरिधारा पयो दुहामथौ उक्षतु वर्चसा ।।

Or, Which Veda contains the Rudrādhyaya? Discuss the terrible nature of Lord Rudra and state the main difference of this God from the Rgvedic one. 1+5+4=10

Unit-II
(Marks : 10)

2. (a) Who was Rohita? Which text does his story belong to and in what context? Narrate the story unfolding the significance of the statement चरैवेति । 1+1+2+6=10

Or, (b) Translate into English of Bengali any two of the following extracts. 5+5=10

- (i) मन्वे ह वै प्रातः । अन्वे गयमुदकमाजह्वर्यथेदं
पाणिभ्यामवनेजनायाहरन्त्येवं तस्यावने निजानस्य
मत्स्यः पाणीऽआपेदे ।
- (ii) तमेवं भृत्वा समुद्रमभ्यवजहार । स यतिर्थां तत्समां
परिदिदेश ततिर्थां समां नावमुपकल्पोपासाञ्चक्रे
सऽऔधऽउत्थिते नावमापेदे ।
- (iii) स होवाच । यावद्वै क्षुल्लका भवामो बह्वी वै
नस्तावन्नाष्ट्रा भवत्युत मत्स्य एव मत्स्यं गिलति
कुम्भ्यां माऽग्रे बिभरासि स यदा तामतिबर्धाऽअथ
कर्षू खात्वा तस्यां मां बिभरासि ।

Unit-III
(Marks : 30)

3. Attempt any one : 10

(a) Why is the *Bṛhadāranyakopaniṣad* so called? Describe the nature of Brahman as brought out in this *Upaniṣad*. 3+7=10

(b) "येनाहं नामृता स्याम् किमहं तेन कुर्याम्?"—Who said this and to whom? State the theory of immortality as expounded in the *Bṛhadāranyakopaniṣad*. 2+8=10

4. Translate into English or Bengali any two of the following : 6×2=12

- (a) तद् यथा तृणजलायुका तृणस्यान्तं गत्वान्यमाक्रममा-
क्रम्यात्मानमुपसंहरति, एवमेवायमात्मेदं शरीरं निहत्य अविद्यां
गमयित्वा अन्यमाक्रममाक्रम्यात्मानमुपसंहरति ।
- (b) आत्मानं चेद्विजानीयादयमस्मीति पूरुषः ।
किमिच्छन् कस्य कामाय शरीरमनु संज्वरेत् ।।
- (c) स यथा शङ्खस्य ध्मायमानस्य न बाह्याञ्छब्दाञ्छक्नुयाद्
ग्रहणाय, शङ्खस्य तु ग्रहणेन शङ्खध्मस्य वा शब्दो गृहीतः ।

5. Explain in Sanskrit any one of the following : 8

- (a) यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि श्रिताः ।
अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते ।।
- (b) अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽविद्यामुपासते ।
ततो भूय इव ते तमो य उ विद्यायां रताः ।।
- (c) आत्मनि खल्वरे दृष्टे श्रुते मते विज्ञात इदं सर्वं विदितं
भवतीति ।

SIXTH PAPER - 2017

Full Marks : 50

Course - II

Unit-I

(Marks : 25)

1. Define व्यवहार । What are its constituents? Under what circumstances is counter suit admissible? 4+4+4=12

Or, Write a comprehensive note on the law of debt (ऋणादान) । Under which circumstances are the members of a joint family liable to pay off the debt of the head of the family after his death? Name the debts about which relatives do not have any liability. 7+2+3=12

2. Explain any one of the following : 7

- (a) साक्षिषूभयतः सत्सु साक्षिणः पूर्ववादिनः ।
पूर्वपक्षेऽधरीभूते भवन्त्युत्तरवादिनः ।।

- (b) स्मृत्योर्विरोधे न्यायस्तु बलवान् व्यवहारतः ।
अर्थशास्त्रात्तु बलवद् धर्मशास्त्रमिति स्थितिः ॥

3. Write short notes on *any two* of the following : 3×2=6
प्रतिभूः, आधिभेदनिर्णयः, साहसम्, आधिः ।

Unit-II

(Marks : 25)

4. Answer *any one* of the following questions : 10
(a) What is precisely meant by the term *Dharma* in ancient Indian terminology? What are the distinctive features of *Dharmaśāstra* and *Arthashastra* regarding their outlook and content? 2+5+3=10
(b) Give an account of the *Manusmṛiti*. State its importance in the ancient Indian society. 5+5=10
(c) What is *Mitākṣarā*? Who is the author of it? Discuss its importance in current Indian legal system. 2+1+7=10
5. Write short notes on *any three* of the following : 5×3=15
(a) *Kāmandakīyañī tisāra* (b) *Nārada-smṛiti* (c) Raghunandana (d) Medhātithi (e) *Sūlapāñi*.

SEVENTH PAPER – 2017

Full Marks : 50

Course - 1

Unit-I

(Marks : 40)

1. अधोदत्तेषु एकतरस्य उत्तरं देयम् । 10
(a) संप्रदानकारकविधायकं प्रधानं पाणिनिसूत्रं समुल्लिख्य दीक्षितवचनानुसारेण सोदाहरणं व्याख्येयम् ।
संप्रदानकारकविधायकं किमपि अपरं सूत्रद्वयं सोदाहरणं सटिप्पणं लिख्यताम् । 1+5+4=10
(b) कर्मकारकविधायकं प्रधानं पाणिनिसूत्रमुल्लिख्य प्रतिपदव्याख्यानपूर्वकं दीक्षितमतानुसारेण सोदाहरणं व्याख्येयम् । ततः कर्मणि षष्ठीविभक्तिप्रयोगस्य सूत्रमेकं, तथा कर्मणि सप्तमीविभक्तिप्रयोगस्य सूत्रमेकं च

सोदाहरणं लेखनीयम् । (प्रयोगः अधोरेखाङ्कनेन सूचनीयः ।)

1+5+2+2=10

2. किमपि सूत्रत्रयं दीक्षितवचनानुसारेण सोदाहरणं व्याख्येयम् । 5×3=15
(a) ध्रुवमपायेऽपादानम् । (b) येनाङ्गविकारः । (c) यतश्च निर्धारणम् । (d) तथायुक्तं चानीप्सितम् । (e) स्वतन्त्रः कर्ता ।
3. अधोनिर्दिष्टयोः कस्यचनैकस्य आशयः स्पष्टीकरणीयः । 6
(a) तमब्रह्मणं किम् ? गङ्गायां घोषः ।
(b) 'विभाषा' इति योगविभागात् अगुणे स्त्रियां च क्वचित् ।
4. अधोरेखाङ्कितानां पदानां त्रितयस्य कारकविभक्तिप्रयोगः सकारणं सूत्रोल्लेखपूर्वकं च निर्णयः । 3×3=9
(a) मुनित्रयं नमस्कृत्य तदुक्तीः परिभाष्य च । (b) अध्ययनेन वसति । (c) कामात् क्रोधोऽभि जायते । (d) दिवसस्य पञ्चकृत्वः आगच्छति माधवः । (e) अलं गुरुजनभयेन । (f) गच्छति काले सर्वे निर्मोहाः संजाताः ।

Unit-II

(Marks : 10)

5. Answer *any one* of the following questions : 6
(a) Write a brief note on analogy with examples. 6
(b) Define and illustrate Prothesis and Epenthesis. Make a difference between them with examples. 2+2+2=6
6. Write short notes on *any two* of the following : 2×2=4
(a) Assimilation, (b) Haplology, (c) Anaptyxis, (d) Syncope.

SEVENTH PAPER - 2017

Full Marks : 50

Course - 2

Unit-I

(Marks : 40)

1. Answer *any one* question from the following : 12×1=12
(a) Discuss Cārvāka's materialism (जडवाद) with special reference to the ideas about Self (आत्मा) ।
(b) Write a note on the concept of Brahman (ब्रह्म) according to the *Advaita-Vedānta* (अद्वैत-वेदान्त) system of Indian Philosophy.

- (c) Explain the evolution of the world according to the *Sāṃkhya* system of Indian philosophy.
2. Write short notes on any four of the following : 5×4=20
 (a) Concept of God in *Yoga* philosophy. (b) Concept of *Vidhi* in *Mīmāṃsā* Philosophy. (c) *Astāngikamārga* (d) *Aṣṭāṅgayoga* (e) *Vaiśeṣika* Atomism (f) *Śaptabhaṅginaya*
3. Answer in brief any eight of the following questions : 8×1=8
 (a) Name two *āstika* schools of Indian philosophy which do not admit *īśvara*. (b) How many types of existence (सत्ता) are admitted by *Samkarācārya*? Name them. (c) Who is the founder of *Nyāya* philosophy? (d) Name one commentator of the *Nyāyasūtras*. (e) Name any two of Indian philosophical systems which are called *Samānatantra*. (f) Name the *prāmaṇas* admitted in the *Vaiśeṣika* philosophy. (g) What is *triratna* in Jaina philosophy? (h) Who authored *Sarvadarśanasamgraha*? (i) Who is the author of the *Mīmāṃsāsūtras*? Name one commentator of this text. (j) Name one *nāstika* system of Indian philosophy which admits *sarvajña* and *īśvara*. (k) How many *padārthas* are admitted in the *Nyāya* philosophy? (l) What is *Śeśvara Sāṃkhya* philosophy? Who expounded this system of Indian philosophy?

Unit-II

(Marks : 10)

4. अधोलिखितेषु दश प्रश्नाः समाधेयाः । 10×1=10
 (a) तर्कसंग्रहग्रन्थे कति पदार्थाः स्वीकृताः ? (b) गुणाः कतिविधाः ? (c) पार्थिवम् इन्द्रियं किम् ? (d) तर्कसंग्रहे उक्तः नित्यसंबन्धः कः ? (e) रसः तर्कसंग्रहमते द्रव्यं वा गुणो वा ? (f) रसः कतिविधः ? (g) विभागः कर्म वा गुणो वा ? (h) अनुमानं कतिविधम् ? (i) किं नाम आकरजं तेजः ? (j) अनुभवः कतिविधः ? (k) कारणं कतिविधम् ?
- (l) रिक्तस्थानपूरणं क्रियताम् ।
 तत्र _____ पृथिवी । _____ आत्मा ।
- (m) रिक्तस्थानं पूरणीयम् ।
 कार्यनियतपूर्ववृत्ति _____ । अतीतादिव्यवहारहेतुः _____ ।

EIGHTH PAPER -2017

Full Marks : 50

Course - 1

Unit - I

(Marks : 30)

1. एकतरस्य उत्तरं देयम् । 10
 (a) कः समासः ? स चतुर्विधो वा षड्विधो वेति विषये कारिकां समुल्लिख्य दीक्षितमतानुसारेण सोदाहरणं विचार्यताम् । 2+2+6=10
- (b) पाणिनिसूत्रमनुसृत्य बहुव्रीहिसमासस्य स्वरूपं ससूत्रं सोदाहरणं स्पष्टीक्रियताम् । अस्य समासस्य भेदाः दीक्षितमतानुसारेण सोदाहरणं विवेचनीयाः । 5+5=10
2. किमपि सूत्रद्वयं दीक्षितमतानुसारेण सोदाहरणं व्याख्येयम् । 5×2=10
 (a) अन्यपदार्थं च संज्ञायाम् । (b) चार्थं द्वन्द्वः । (c) तृतीया तत्कृतार्थेन गुणवचनेन । (d) वर्णो वर्णेन ।
3. कस्यचनैकस्य टीका कार्या । 4
 (a) समाहारद्वन्द्वः ।
 (b) द्विगुः ।
4. अधोलिखितेषु त्रयाणां पदानां विग्रहवाक्यं प्रदाय समासनाम यथामर्थं ससूत्रं लेखनीयम् । 3×2=6
 (a) यथाधर्मम् । (b) कच्छपी । (c) विबुधसखः । (d) शङ्खपाण्डुरः । (e) नखच्छिन्नः । (f) व्याघ्रभयम् ।

Unit-II

(Marks : 20)

5. Answer any two of the following : 10×2=20
 (a) What is the full form of IE? Name the Languages belonging to it and classify these Languages into Centum and Satem groups, mentioning the proper linguistic reasons. 1+6+3=10
 (b) What is meant by a 'phonetic law'? Explain Grimm's law with examples. Note some cases of exception of this law as well. 2+6+2=10
 (c) Write a note on the affinities between the Vedic and Avestan languages. Which branch of the IE language do they belong to? 8+2=10

EIGHTH PAPER - 2017

Full Marks : 50

Course - 2

1. अधस्तनेषु किमपि प्रश्नद्वयं समाधेयम् । 13×2=26
- (a) अनन्भट्टकृतं समवायलक्षणमुल्लिख्य सविस्तरं तत्स्वरूपं तत्स्वीकारे प्रयोजनं च उप पाद्यताम् । संयोगेन सह समवायस्य को भेदः ? 1+7+2+3=13
- (b) को नामाभावः ? तस्य भेदाः कति ? प्रतेकं तेषां लक्षणं सोदाहरणं निरूप्यताम् । 1+4+8=13
- (c) किं नाम कर्मलक्षणम् अनन्भट्टेन कृतम् ? तत् कतिविधं कानि च नामानि ? प्रत्येकं तेषां लक्षणमुल्लिख्य सोदाहरणं व्याख्यायताम् । 2+3+8=13
- (d) को नाम हेत्वाभासः ? तस्य कति भेदा अनन्भट्टेन कृताः ? तेषां नामानि उल्लिख्य तेषु द्वयोः विभागसहितमालोचनं कर्तव्यम् । 2+1+3+7=13
2. अधोलिखितेषु प्रश्नद्वयं समाधेयम् । 12×2=24
- (a) एतेषु कस्यापि द्वयस्य टीका लेखनीया । 6×2=12
मनः, करणम्, पृथिवी, परामर्शः ।
- (b) निम्नोक्तानां यूथद्वयस्य भेदो निरूपणीयः । 6×2=12
(i) अव्याप्तिः अतिव्याप्तिश्च । (ii) स्वार्थानुमानं परार्थानुमानं च ।
(iii) रूपं रसश्च । (iv) सपक्षः विपक्षश्च ।
- (c) अधोलिखितेषु द्वयोर्व्याख्या कार्या । 6×2=12
(i) शब्दगुणकम् आकाशम् । (ii) लिङ्गं त्रिविधम् । (iii) ध्वंसाप्रतियोगित्वमनित्यत्वम् । (iv) साध्यव्यापकत्वे सति साधनाव्यापकत्वमुपाधित्वम् ।
- (d) अधोनिर्दिष्टेषु द्वयोरनुमानयोः याथार्थ्यं निरूप्यताम् । 6×2=12
(i) शब्दोऽनित्यश्चाक्षुषत्वात्, रूपवत् । (ii) पर्वतो धूमवान् वह्निमत्त्वात् । (iii) सर्वमनित्यं प्रमेयत्वात् । (iv) आम्रं मिष्टम् आम्रत्वात् ।

CITY COLLEGE LIBRARY

122/1, Raja Ram Mohan Road
Calcutta-9